

Jan Ivanov, Podnikání Jana Adolfa II. ze Schwarzenbergu v Dráze císaře Františka Josefa (1864 – 1884), disertační práce, Ústav historických věd, Fakulta filozofická Univerzity Pardubice 2019.

Posudek oponenta disertační práce

Jan Adolf II. ze Schwarzenbergu by si jistě zasloužil obsáhlý životopis. Pocházel z výjimečné generace příslušníků nejvýznamnějšího středoevropského šlechtického rodu. Jeho bratr Felix zásadním způsobem ovlivnil rakouskou politiku v polovině 19. století, Bedřich se pak stal stěžejní postavou církevních dějin v této epoše. Jana Adolfa již představil Jindřich Vybíral ve své knize století *Dědiců a zakladatelů. Architektura jižních Čech v období historismu jako stavebníka novogotického hlubockého zámku*. Německý historik (a český krajan) Raimund Paleczek pak ve své skvělé monografii s názvem *Die Modernisierung des Großgrundbesitzes des Fürsten Johann Adolf II. zu Schwarzenberg. Beispiel einer deutsch-tschechischen Symbiose in Südböhmen im Neoabsolutismus 1848-1860* ukázal tohoto aristokrata jako schopného hospodáře, který proměnil rodová panství v moderní velkostatky.

Právě tyto knihy se mohly stát Janu Ivanovovi bezprostřední inspirací pro jeho disertační práci. V historiografickém úvodu jim však nevěnuje tolik pozornosti, jakou by si zasloužily. Úvodní kapitoly shrnující dosavadní bádání a stanovující metodologický rámec disertační práce považuji za nejslabší z celé, jinak myslím vcelku zdařilé, disertace. Nemá cenu vypočítávat, co vše chybí nebo je nejasně strukturováno. Myslím, že na vině je přílišná šíře, s níž svůj výklad autor pojal. Stačilo by soustředit se na stěžejní práce a teoretické přístupy, které se bezprostředně vážou k jeho tématu. Úvahy o vztahu šlechty k modernímu podnikání se objevují v evropské historiografii poměrně dlouho a nevyhnuly se již v sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století ani české historiografii, jak o tom svědčí práce Otty Urbana a především Milana Myšky.

Jana Ivanova, jak jsem ho mohl poznat již v počátcích jeho badatelské práce, více než teoretické konstrukty vždy lákala poctivá práce s archivním materiálem a na něm postavená interpretace. To vše navíc doprovázené láskou k tématu železnice i pevným zakořeněním v jihočeské půdě. Od své diplomové práce ušel velký kus cesty především v oblasti heuristiky. Podařilo se mu vytěžit podstatné prameny dochované k tématu schwarzenberského železničního podnikání v českých a rakouských archivech.

Vlastní text disertační práce má logickou strukturu. Po úvodu následuje stručná charakteristika postavení šlechty v druhé polovině devatenáctého století a exkurz do dějin

rodu. Ten pravda nemusel začínat u Erkingera ze Seinsheimu, zato v něm mohl být zmíněn historik Karel VI. ze Schwarzenbergu a jeho dílo *Geschichte des reichsständischen Hauses Schwarzenberg*. Na druhé straně popisem hospodářských aktivit Jana Nepomuka a Josefa ze Schwarzenbergu si autor dobře připravil půdu pro vlastní výklad o činnosti jejich potomka. Tomu ještě předchází přehledné shrnutí vývoje železniční dopravy v habsburské monarchii od poloviny 19. století.

V kapitolách, které se věnují vlastnímu působení Jana Adolfa II. ze Schwarzenbergu ve společnosti Dráhy císaře Františka Josefa, prokázal Jan Ivanov schopnost výkladu založeného na vlastním pramenném výzkumu. Slabší pasáže se objevují snad jen tam, kde se pouští na půdu kvantitativního výzkumu. Jistým dluhem zůstalo vyčíslení dlouhodobého přínosu železnice pro hospodaření schwarzenberských velkostatků. Zde by však bylo třeba pracovat s větším množstvím ekonomických údajů pro delší období. Fakta zachycená v osmé kapitole jsou pouhou ilustrací. Otevřená tedy zůstává otázka, zda pro Schwarzenberga bylo železniční podnikání rentabilní, nebo zda byl „mecenášem technického pokroku“, jak ho Jan Ivanov poněkud nejasně označuje v závěru své práce.

Naopak zásadní jsou autorovy poznatky o roli knížete ze Schwarzenbergu v řízení železniční společnosti. Jeho výzkum ukázal, že nehrál jen úlohu investora a případně urozené záštity, ale aktivně se podílel na rozhodování orgánů společnosti. Obdivuhodné je, že tak činil osobně až do roku 1888, kdy byla společnost Dráhy císaře Františka Josefa zlikvidována, tedy do svých bezmála devadesáti let. Disertační práce také prokázala, že svým působením v oblasti s železničního podnikání dokázal propojit veřejný zájem s předpokládaným hospodářským povznesením rodového majetku. S tím úzce souvisely konflikty s místními samosprávami, které byly doprovázeny protišlechtickými výpady.

Vlastní, navzdory tématu povětšinou čtivý text se nevyhnul některým chybám a překlepům, které pro potřeby případné budoucí redakce uvádím. Majitel blatenského velkostatku se jmenoval Robert Hildprandt, nikoliv Albert (s. 66.). Lombardii ztratili Habsburkové v roce 1859, ne 1849 (s. 62). Schwarzenberský knížecí rada se jmenoval August Grois, ne Grios (s. 84). Vodňanský městský statek se nenazývá Prašák, ale Pražák (s. 93). Z píseckého starosty Tomáše Šobra se asi vinou špatného čtení stal Tomáš Lobz (s. 97 a 98). Řeka v Dolních Rakousích je Kamp, ne Kampf (s. 75) a město nese název Maissau, nikoliv Meissau (s. 100). A zámek Murau, dodnes štyrské sídlo Schwarzenbergů, se píše s jedním r (s. 153 a 156). O nepříliš soustředěné závěrečné redakci práce svědčí i některé drobné nedostatky formálního rázu.

Navzdory uvedeným výtkám však převažují pozitiva předložené disertační práce, která vidím především v novosti tématu, rozsáhlém výzkumu v domácích i zahraničních archivech a schopnosti přetavit fakta do srozumitelného a přesvědčivého výkladu. Disertační práci Jana Ivanova proto doporučuji k obhajobě.

V Českých Budějovicích 5. října 2019

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Z. Bezcený', with a stylized flourish at the end.

Mgr. Zdeněk Bezcený, Ph.D.